

Životopis paní Josefy Šánové ze Stonařova.

Pro Příběhy našich sousedů zpracovali Tomáš Herman, Martin Kučera a Tomáš Kulina s panem učitelem Mgr. Pavlem Koreněm ze ZŠ Jungmannova Jihlava

„Narodila jsem se ve Stonařově ve smíšeném manželství. Tatínek byl Čech a maminka byla Němka“, říká paní Josefa Šánová, která se narodila 25. září 1922 do rodiny menšího sedláka, formana a řezníka (00:06). Pochází ze tří sourozenců, byla z nich nejstarší. Doma mluvili oběma jazyky a venku s dětmi také.

„Ve Stonařově jsem chodila do základní školy, tenkrát se tomu říkalo obecná škola. Byla dvojtřídní a měšťanka, ta měla čtyři třídy. Tři třídy byla měšťanská škola a jedna třída byl jednoroční učební kurz. A tam se žáci připravovali na takovou kancelářskou práci“, vzpomíná na svá školní léta paní Šánová. (02:12 – 02:42)

Po absolvování základní školy byla přijata na učitelský ústav do Jihlavy, ale to už byla válka. Spojení nefungovalo a tak musela chodit pěšky 15 km, nebo jezdit na rozhrkaném starém kole. V zimě se někdy svezla s formany. Po příchodu domů ještě musela pracovat při dělení koleček dříví, které se pak vozilo do Jihlavy na prodej. Tak to šlo až do doby, kdy učitelský ústav byl v Jihlavě uzavřen a paní Šánová přestoupila do Moravských Budějovic. Tam

stejným způsobem jezdila nebo chodila od své tety ze Želetavy, kde v té době bydlela. Když Němci zavřeli i tuto školu, odešla do Brna, kde bydlela u svého strýce. V červnu 1941 dokončila studia maturitou. Absolvovala s vyznamenáním česky i německy. Dokonce jako odměnu dostala dvě vkladní knížky s malým obnosem peněz.

„Mezitím tady ve Stonařově Němci doléhali na maminku, přemlouvali ji, aby se dala na německou stranu. Má tři děti, já že nedostanu žádné místo. Kdyby se dala na německou stranu, že by mě podpořili, měla bych všechno zadarmo, mohla bych studovat, hned bych dostala práci. A maminka řekla NE. Odmítla. My jsme se rozhodli, že budeme česká rodina. My jsme se zapojili tady. A představte si, že já jsem práci dostala za půl roku po maturitě. Jedna z prvních, protože jsem mohla nabídnout němčinu. Na každé škole se zaváděl německý jazyk povinně. A učitelů bylo málo, kteří tohle uměli dobře. A já jsem si pak udělala zkoušky na druhý stupeň. Nastupovala jsem v Jihlavě na Žižkově. To byla dívčí škola měšťanská,“ říká paní Šánová o svém prvním pracovním uplatnění. (12:46 – 14:03)

Pak následovalo působení na měšťance na Jánském kopečku, kde vyučovala především němčinu. Po dvouletém působení odešla do Nížkova, což bylo asi 9 km od Žďáru nad Sázavou, kde se jí moc nelíbilo.

V roce 1944 následoval návrat do Stonařova, kde byla jenom jednotřídka. Měšťanka se odstěhovala do Kněžic a 4. třída do Opatova. Němci převzali měšťanku a nastěhovali tam uprchlíky, kteří přišli z Německa. V zimě byla obecná škola přestěhována do hostince „U Poláků“, kde se vyučovalo pouze v jedné místnosti. V zimě byly vyhlášeny uhelné prázdniny, protože nebylo čím topit.

„Do naší třídy taky přišli uprchlíci. Tak co s nábytkem? Nastěhovali jsme ho k nám a děti, protože to tak školní úřad chtěl, domácí práce takzvaně. Chodily dvakrát týdně k nám. Já jsem jim připravila nějakou tu práci pro každý ročník na dva dni. A oni to doma zpracovali a zase mi to odevzdali. Já jsem měla připravenou další práci. A byly to čtyři ročníky. Ale málo dětí, celkem kolem třicítiky. Takhle to trvalo až do osvobození“, vzpomíná paní Šánová. (18:27 – 19:25)

Za války byla paní Šánová nuceně nasazena společně se šedesáti svobodnými učitelkami z okresu Jihlava na práce v muniční továrně ve Vlašimi. Naštěstí tam pracovala jen šest týdnů, pak je vystřídali muži.

Ve Stonařově neměla s Němci žádné problémy, ba naopak. Dobře se s nimi domluvila, po mamince měla německou přízeň. Před příchodem sovětských vojsk Němci houfně utíkali zpět do Německa. Zbavovali se všech věcí, které házeli do rybníka. 8. května večer viděla, jak z vesnice odjíždějí poslední němečtí vojáci směrem na Moravské Budějovice. Zatím se od Okříšek blížila Sovětská armáda. Protože všichni měli strach, co se bude dít, schovali se ve sklepě. Kolem čtvrté hodiny ranní začali Stonařovem projíždět první ruské motorizované jednotky. Stonařov byl pro Rusy označen jako německá obec, a tak se podle toho vojáci k obyvatelstvu chovali.

„Ruští vojáci přepadávali, vyrabovali všechno, znásilňovalo se. A my jsme nemohli ani Češi se ukázat,“ vzpomíná paní Šánová. Její tatínek zabarikádovat všechny dveře, aby k nim vojáci nemohli. (2. část 10:30 – 10:40) Teprve později zde bylo zřízeno velitelství a lidé se tak mohli dovolat spravedlnosti.

Po válce paní Šánová opět učila. V červnu 1945 se do Stonařova vrátila škola z Kněžic a z Opatova. Někteří novousedlíci se na ni dívali trochu jako na Němku.

„V roce 1948 byly problémy, že se tady vyskytly takové rodiny, že člověk se jich štítíl a nechtěl je potkat ani. A oni vám plivali po nás. Měli jsme ve vsi přátele i nepřátele jako potom. Ne

mezi Němci, to už bylo osídlený. Přišel ten duch dělnický, ten se začal vzmáhat. A byly tady ženy těch funkcionářů, které si říkaly: tak teď to patří nám, my chceme lepší místa a koukaly na nás, na kantorky,“ připomíná si únorové události paní Šánová. (2. část – 19:26 – 20:30)

V dalších letech se situace ještě vyhrocovala. Příbuzní a známí, kteří byli odsunuti do Německa, na tom byli materiálně dobře, a tak podporovali rodinu v Československu. To bylo trnem v oku tehdejšímu režimu. Manžela paní Šánové propustili z práce, děti nemohly jít studovat. Sama paní Šánová musela jít učit do Pavlova, byla tam patnáct let. Poté ještě dva roky učila na Základní škole v Třešti. Teprve pak se vrátila zpět do Stonařova. Ještě v 64 letech pro ni přišli, aby šla učit.

Paní Šánová velmi nerada vzpomíná na tu dobu. „*Mstili se, na čem se dalo. Ale to bylo na vesnici. A pak mně radili: abyste měli pokoj, běžte odtud, běžte odtud a běžte pryč. Já jsem nemohla. Já jsem tady měla rodiče, už starý, a kluci byli pryč, nemohla jsem je tady nechat. Nešlo to, a tak jsme tady zůstali dál. Vyšlo to nějak, ale nebylo nám dobře. Já nevím, z které strany bych mohla dávat příklady. Bylo toho strašně moc. A já si říkám, už je to pryč. A kdykoli si to připomínám, tak je mi špatně. Nemůžu ....*“ (2. část – 30:51 – 31:45)